

हिवाळी अंक २००९...वर्ष १ले.

संपादक : प्रमोद देव

संपादन साहाय्य आणि सजावट:

विनायक रानडे,

माझी दुनिया,

<u>मदनबाण</u>

मुखपृष्ट:

विनायक रानडे

- संपादकीय
- आठवणींच्या हिंदोळ्यावर
- आणि मी सिगारेट सोडली सुधीर काळे
- पौषातले लग्न सुधीर कांदळकर
- विठू विठू मदनबाणआजोळ सुधीर कांदळकर
- কথা
- <u>बॅड आयडीया</u> कांचन कराई(आदिती)
- मैत्री स्नेहाराणी
- कविता
- व्यथा स्नेहाराणी
- <u>दुरावा</u> जयश्री अंबासकर
- प्रवास मनीषा भिडे
- तू असताना नरेंद्र प्रभू
- काजवा क्रान्ति
- अग्निमिळे अवलिया
- <u>क्रिकेट</u>
- महान फलंदाज सुनिल गावसकर -संकलक प्रमोद देव
- <u>गजल</u>
- ऐश्वर्य क्रान्ति

- ग्रंथ-परिचय
- विज्ञान आणि चमत्कार शशिकांत ओक
- चित्रपट परीक्षण
- २०१२...एक अतिरंजित... माझी दुनिया
- <u>तंत्रज्ञान</u>
- _____ वीज, वीजक आणि वीजकविद्या नरेंद्र गोळे
- डिजिटल चित्र विनायक रानडे
- संगणक चित्राकृती विनायक रानडे
- <u>बालगीत</u>
- दावे कै. गीता गोपाळ जोगदंड
- राजकारण
- मुशर्रफ युगाचा शेवट सुधीर काळे
- ললিत
- <u>आडनावात काय आहे ?</u> जयबाला परूळेकर
- गुंतवणुकीतील निर्गुंतवणूक माझी दुनिया
- <u>सैरभैर</u> अवलिया
- द्या टाळी शशिकांत ओक
- रस्ते आणि खड्डे वैशाली हसमनीस

संपादकीय

दिवाळी वर्षातनं एकदाच येते आणि त्यासोबत येत असतो दिवाळी अंक.... मराठी मनाच्या अगदी जिव्हाळ्याचा असा हा विषय आहे. छापील दिवाळी अंकांबरोबर आता तितक्याच तोडीचे महाजालीय दिवाळी अंक देखिल निर्माण होत आहेत. महाजालाच्या इतिहासात डोकावून पाहिले तर बहुदा 'मायबोली' ह्या संकेतस्थळाचा दिवाळी अंक हा सर्वप्रथम दिवाळी अंक ठरावा. त्यानंतर मग हळूहळू मनोगत,उपक्रम सारख्या संकेतस्थळांनीही ही परंपरा पुढे वाढवली. आता तर बहुसंख्य नामांकित वृत्तपत्रांचेही महाजालीय दिवाळी अंक निघायला लागलेत.

त्याच धर्तीवर आम्ही घेऊन येत आहोत...हिवाळी अंक. ही एक अभिनव कल्पना आहे आणि बहुधा मराठी साहित्याच्या जगतात हा पहिलाच अंक ठरावा असा अंदाज आहे. हिवाळ्यात प्रकाशित करत आहोत म्हणून आणि दिवाळी शब्दाशी यमक जुळतंय म्हणून...अशा दोन्ही अर्थाने हा प्रकार आम्ही निश्चित केलाय. आता अंक म्हटला की त्याला नाव हे हवेच..त्या न्यायाने "शब्दगाऽऽरवा" हे नाव आम्ही ह्या अंकासाठी योजलेले आहे.(अर्थात त्यानंतर तुम्ही वाचक देखिल 'नावं' ठेवायला मोकळे आहात म्हणा! 😉) ह्या शब्दाचा सरळ असा अर्थ कुणालाही कळण्यासारखा आहे. मात्र त्यातला लपलेला अर्थ असा आहे.... ह्या अंकातील 'शब्द' वाचून वाचक 'गाऽऽर' पडेल आणि मग उस्फुर्तपणे म्हणेल 'वा!' 😜

आमचे मित्र <u>प्रशांत मनोहर</u> ह्यांनी "शब्दगाऽऽरवा" चे नेमके केलेले वर्णन ह्या खालील 'हायकू'मध्ये वाचा. हिवाळी अंक पानोपानी साठला शब्दगाऽऽरवा ॥

हा आमचा पहिलाच प्रयत्न असल्यामुळे साहित्यिकांकडून अपेक्षित असा मर्यादित प्रतिसाद मिळालाय. पण आम्हाला खात्री आहे की पुढील वर्षी अजून जास्त संख्येने लोक ह्यात सामील होतील. आम्हाला अशीही खात्री आहे की ह्या अंकातील बहुविध साहित्यकृती आपल्याला निश्चितपणे वाचनानंद देतील.

तेव्हा आता तुम्ही वाचा आणि सांगा कसा वाटतोय आमचा अंक!!!

कळावे,लोभ असू द्यावा. आपला स्नेहांकित प्रमोद देव

आडनावात काय आहे ?

बाळाचा जन्म झाला की आपण त्याच्यासाठी अगदी शोधून, विचार करून आपल्याला हवं तसं नाव ठेवतो. पण आडनाव मात्र अगदी जन्मापासूनच आपल्याला चिकटलेले असतं आणि तेच जन्मभर बाळगावं लागतं. मग कधी ते अर्थपूर्ण असतं तर कधी लज्जास्पद ; पण तरी आपलंच असतं आणि कधी कधी नावापेक्षाही पदोपदी तेच उच्चारलं जातं, किंबहुना त्यानेच एखाद्याची ओळख..खास ओळखही होते.

पाटकर, परुळेकर, खानोलकर, वालावलकर ही आडनावे कशी आपल्या कोकणातल्या गावाशी इमान राखणारी असतात. ही आडनावे त्या व्यक्तीचे गाव, कूळ, जात याचीही प्रथमदर्शनीच माहिती देतात. "तू पाटाचा पाटकर काय रेऽऽ ? मी पण पाटाचाच." असं म्हणत कोकणी भाषेतल्या गजालीने त्या दोन अपरिचित व्यक्तिंमध्येही एक स्नेहाचे जाळे विणले जाते आणि परकेपणाच्या भिंती नाहीशा होतात. काही आडनावे गावंच नव्हे तर जिल्ह्याची, प्रांताची अभिमानी असतात. जसं नाशिककर, सातारकर, जळगांवकर, औरंगाबादकर वगैरे.

राजे, प्रधान, सामंत, दिवाण अशी आडनावे ऐकली की कसं शाही दरबारात गेल्यासारखं वाटतं. भोसले म्हटलं की शिवरायांचा आठवावा प्रताप! जेधे, राणे, शिंदे ही तर महाराजांची मावळे मंडळी. होळकर म्हटलं की पुण्यश्लोक अहिल्याबाई होळकर आणि गायकवाड म्हटलं की सयाजीराव गायकवाड ह्यांच्याशिवाय दुसरं कुणीच आठवत नाही. या आडनावांनी इतिहास घडविला.

नेहरू, गांधी, टिळक..ह्या व्यक्ति की आडनावे की घराणी? ह्यांच्या आडनावांनी स्वातंत्र्यापूर्वीचा काळ आठवतो. "तू कोण एवढा मोठा लागून गेलास....टाटा की बिर्ला ?"...ही दोन्ही आडनावे आपल्या कर्तृत्वाने जगभर पसरली.

लोहार, सुतार, सोनार, शिंपी ही आडनावे आपल्या पूर्वीच्या बारा बलुतेदार समाजव्यस्थेवरून आली असावी. ती समाजव्यवस्था आता नाही पण आडनावे मात्र राहिली. आता गंमत बघा..लोखंडे, पितळे, तांबे आडनावात हे धातू कसे आले? आणि बरं का आडनावांत भाज्या पण आहेत.

पडवळ, शिराळे, भोपळे, गवारे, मुळे इत्यादि. तसं प्राणी आणि पक्ष्यांनीही, अगदी किडामुंगीनेही आडनावात प्रवेश केलाय. वाघ, वाघमोडे, वाघमारे, वाघधरे, म्हैसकर, गाढवे, कोल्हे, मगर, ससाणे, गरूड, राजहंस आणि शेवटी मुंगी सुद्धा आहे.

रोडे आहेत आणि ढोले ही आहेत. काळे आहेत, गोरे आहेत. सरळ आहेत, वाकडे आहेत. धोंडे, खडीवाले, खडीकर असे पत्थर दिलवाले भी है! चिरमुले म्हटलं की हमखास कुरमुरे आठवतात. आडनावात रंगही भरलेले दिसतात. हिरवे, तांबडे, कबरे वगैरे. स्वयंपाक घरातील पदार्थही अधूमधून आडनावांत डोकावतात. कोथिमरे, हिंगिमरे, हळदणकर, मीठबावकर, दूधवडकर, तांदळे इत्यादि.

पर्वते आहेत, समुद्रे आहेत. या दोघांना जोडणार्या नदीचे आडनाव मात्र मी कधी ऐकले नाही पण कधीतरी तेही नाव सापडेल.पण क्षीरसागर मात्र आहे. माझ्या एका मैत्रिणीचे आडनाव आहे गोडकर. गोडकर...म्हणजे सारं काही गोड करा..असा संदेश ते आडनाव देतं म्हणून मला ते फार आवडतं. पण कडू म्हटलं की कार्ल्याची भाजी खाण्यासारखे वाटते. परवा सहज वाचनात आलं आंबटकर आडनाव, तेव्हा अगदी आंबट चिंच खाल्ल्यासारखा शहारा आला.

कधी या भूतलावर आडनावात साक्षात देव व प्रभू अवतरलेत. त्यांची पूजा करायला पुजारी, उपाध्ये आहेत. पूजेसाठी लागणारी फुलेही आहेत. मोगरे, सोनटक्के, चाफेकर आहे, गंधे, चंदनिशवे आहेत. फुले फुलवणारे माळी आहेत. कथा पुराणे सांगायला पुराणिक, शास्त्री आहेत. गार्हाणं घालायला गुरव आहेत. केवळ नामस्मरण करा असा सोपा भिक्तमार्ग दाखवणारे संत आहेत.

समर्थ रामदासांची परंपरा चालवणारे समर्थ, रामदास, गोसावी, गोस्वामी आहेत. देवांची देवळे बांधणारे देवळेकर आहेत.

पंडीत, महाशब्दे, बुद्धीसागर, सहस्त्रबुद्धे अशी बुद्धीमत्ता दाखवणारी आडनावे आहेत. व्यवहार सांभाळणारी व्यवहारे, चिटणीस आहेत. हिरे, पोवळे अशी रत्ने आहेत आणि त्यांची पारख करणारे रत्नपारखी पण आहेत. यांचा व्यापार करणारे सौदागर, दलालही आहेत. फार काय सांगू? गणितातले आकडेही आडनावांत घुसले आहेत. बघा एकबोटे, द्विवेदी, त्रिवेदी, सातपुते, वीसपुते, दशपुत्रे, हजारे, सहस्त्रभोजने आणि अब्जबुद्धे पण.

सगळ्यात शेवटी फार जुन्या आणि छोट्यातल्या छोट्या नाण्याची आठवण करून देणारं एक , एकाक्षरी आडनाव सांगते...आठवलं का? ते आहे 'पै'.

अशी ही आडनावाची आडवळणी, गंमतीशीर ओळख आहे. तेव्हा आडनावात काय आहे असं म्हणण्यापेक्षा आडनावात काय नाही? असंच म्हणावं लागेल.

<u>मुखपृष्ठ</u> <u>अनुक्रमणिका</u>

बॅड आयडीया

मैथिलीने घरात प्रवेश केला. आईचं लक्ष नाहिये असं पाहून ती हळूच बाथरूममधे शिरली. भुवईवर दाबून धरलेला रुमाल काढून तिने जखम पाहिली. जखम लहानशीच होती पण वेदना खूप होत होत्या. रक्त टिपण्यासाठी तिने भुवईवर दाबून ठेवलेला रूमालही चांगलाच लालभडक झाला होता. जंतूनाशक औषधाने जखम स्वच्छ करता करता मैथिली स्वत:वरच रागावली आणि पुटपुटली."बॅड आयडिया!"

मैथिलीची बारावीची मोबाईल आला	परिक्षा संपली आणि होता. त्यांच्याक	वडिलांनी तिला कबूल डे पाहिलं की	केल्याप्रमाणे मोबाईत मैथिलीचं लक्ष	ग घेऊन दिला. तिः आपोआपच	च्या ब-याच आपल्या रिकाम्य	मैत्रीणींच् ग हातांकडे	
	ं नवीन मोबाईल घेऊन त, घरात आल्यावर मो						
मोबाईल हातात येत मैथिली टि.व्ही. वर □□□	ाच तिच्या कल्पनांना दाखवल्या जाणा-या म -	जणू पंखच फुटले. '' गेबाईल कंपन्यांच्या ज	आपण कमवायला ल गहिरातींवरही लक्ष ठे 	ागल्यावर याहीपेक्ष वून असायची. त्या	ा चांगला फोन घ्या तच तिला ही जाहि □□		ार करू]
00000 000 00 00000000 00	000 0000 000C 000000 000C 0 000000	20000 00000 00 0000 000 000000	10 000000 000 0000 00000 000000000	.0000 0000 10 10 0000 00 0000000	. 00000000000 30. 0000000! 000000		

मैथिली या जाहिरातीने चांगलीच प्रभावित झाली होती. उद्यापासूनच या प्रयोगाला सुरूवात करायची असं तिने ठरवलं. जाहिरातीच्या प्रभावात आईवडिलांनी काळजीपोटी घातलेली अटही ती विसरून गेली. आठवडाभर हा प्रकार सुरळीत सुरू होता.

कृणालाच

हे

कसं

सुचलं

बरं?"

6

नाही

की!

''अरे

वा!

चांगली

आयडिया

आहे

पण हळूहळू मैथीलीच्या लक्षात आलं की हे वॉक ऍन्ड टॉक, वाटतं तितकं सोपं नाहिये. कारण आजूबाजूला कुणाला धक्का लागेल का, रस्त्यावरून एखादं वाहन येतंय का, याची काळजी करता करता आपण काय बोलतोय इकडेही लक्ष रहात नाही. शिवाय चालता चालता बोलण्याने आपल्या बोलण्याच्या गतीनुसार कधीतरी आपला चालण्याचा वेगही वाढतो आणि बोलताना दम लागतो. मैथिलीने ही आयडीया बाद करायचं ठरवलं.

नेमकं त्याच दिवशी मैथिलीला कॉलेजला जायला उशीर झाला. पटापट आवरून मैथीली बस स्टॉपवर पोहोचली तर नेहेमीची बस केव्हाच निघून गेलेली

"काय करावं?"... मैथीलीने शेवटी आज रिक्षा करून जायचं ठरवलं पण हात दाखवल्यावर एक रिक्षा येईल तर शपथ! तितक्यात तिचा मोबाईल वाजला.

"मैथिली, कुठायंस तू? मी केव्हाची इथे गेटजवळ उभी आहे. येतेयंस ना?" मैथिलीची मैत्रीण सुरूची तिला फोनवर विचारत होती.

"हो, येतेय. अगं उशीर झाला..." बोलता बोलता मैथिलीने एका रिक्षाला हात केला. ती रिक्षा काही थांबली नाही पण मैथिलीचा मैथिलीने पाहिली. पलिकड्च्या बाजूने रिक्षा थांबलेली एक हात पाटीऽऽल?" मैथिलीने ओरडुन विचारलं. "हां? अगं तुला नाही.... रिक्षावाला...." मैथिली मधेच सुरूचीला म्हणाली. तिकडे रिक्षा ड्रायव्हर मैथिलीला खूण करून 'याच दिशेच्या शॉर्टकने रिक्षा घेऊन जाईन,' असं सांगत होता. मैथिलीने त्याला 'थांब थांब' अशी खूण केली. एकीकडे मोबाईलवर बोलता बोलता रिक्षा पकडावी असा विचार करून मैथिली रस्ता ओलांडण्यासाठी फूटपाथवरून खाली उतरली.

सुरूचिशी बोलताना तिला येणा-या जाणा-या गाड्यांकडे पहायचंही भान नव्हतं. ती पुढे जात असतानाच तिच्या उजव्या बाजूने एक रिक्षा सुसाट पळत आली. मैथिली प्रसंगावधान राखून मागे सरकली पण त्या रिक्षाला बाहेरच्या बाजुने लावलेल्या आरशाने

<u>मुखपृष्ठ</u> <u>अनुक्रमणिका</u>

मैथिलीच्या डोळ्यावरचा चष्मा उडाला आणि तिच्या भुवईवर चांगलाच फटका बसला. मैथिली खाली कोसळली. तिच्या हातातून मोबाईलही खाली

पडला.

"ए, दिसत नाही का?" बस स्टॉपवर उभ्या असलेल्या एका काकांनी ओरडून रिक्षावाल्याला थांबवण्याचा प्रयत्न केला. पण रिक्षा निघून गेली. चूक त्या रिक्षावाल्याची थोडीच होती? हळूहळू मैथिलीभोवती गर्दी जमा झाली. मैथिली आपल्या इवल्याशा रुमालाने गळणारं रक्त थांबवण्याचा प्रयत्न करत होती. कुणीतरी तिला पाणी दिलं. पण भुवईवरच्या जखमेपेक्षाही आपण किती मोठ्या प्रसंगातून वाचलो याचा ताण मैथिलीच्या डोक्यावर जास्त होता. डॉक्टरकडे जाण्याचं नाकारून मैथिलीने सरळ घरची वाट

बाथरूममधून बाहेर पडणा-या मैथिलीला पाहून आई चिकत झाली. तिच्या कपाळावरची जखम पाहून तर तिच्या चेहे-यावरचे हावभावच बदलले. "अगं, मैथिली! हे काय झालं? आणि घरात कधी आलीस तू?"

मैथिलीने आईला घडला प्रकार सांगितला, अर्थातच वॉक अँड टॉकचा उल्लेख टाळून! पण तिने मनाशी पक्कं ठरवलं, ही वॉक अँड टॉकची आयडिया एकदम कुचकामी आहे. मोबाईलवर बोलत असताना फक्त बोलायचं. डोन्ट वॉक व्हेन यू टॉक! "

ले**0000: 00000 0000 (00000)**

दु:खाची मांडणी कशी करायची असते? सुखाची जाणीव कशी ठेवायची असते? दु:खाच्या लाटेवर किती दिवस झुलायचं? सुखाच्या लाटेसाठी आशेनं किती तरंगायचं? जिवनाच्या या समुद्रात कितीवेळा बुडायचं? वाईट क्षणांसाठी का कणाकणांनी झुरायचं? कवयित्री : स्नेहाराणी

देतोस का उजाळा त्या धुंद आठवांना होतोस काय हळवा स्पर्शून आठवांना

ती एकली दुपार तो प्रश्न कापरासा ती खूपशी कबुली इन्कार ही जरासा

झाल्या मग अचानक सांजा अजून कातर अवघडले होते जगणे विरहातले निरंतर

तैसाच चंद्र अर्धा दोघांत वाटलेला त्या पौर्णिमेत अजूनी तू मुक्त सांडलेला

आहे तसा शहाणा अपुला जरी दुरावा आतून पेट घेतो कधी तोच रे दुरावा

कवयित्री:जयश्री अंबासकर

गजर होतो.

पटकन त्याचा आवाज बंद करून उठतो.
भरभर आवरून चहा ठेवतो.
गरमागरम वाफाळलेला चहा घेत पेपरवर नजर टाकतो.
त्याच त्या बातम्या असतात, बदल काही नसतो,
पण वाचल्या नाहीत तर दिवसभर चैन पडत नाही.
पेपर चाळून झाला की स्नान, देवपूजा आटोपून भाजी करायला घेतो.
एकीकडे भाजी शिजत असताना कणीक भिजवतो.
पोळ्या करून नाश्ता करून डबा घेऊन कामावर जायचे.
दिवसभर काम करून मधल्या वेळेत डबा खाऊन संध्याकाळी परत घरी यायचे.

येतानाच काहीतरी भाजी घेऊन, दूध घेऊन यायचे. आल्यावर स्वच्छ होतून देवापाशी दिवा लावायचा.

दूध तापवायचे.

वरण भाताचा कुकर लावायचा. सकाळची भाजी गरम करायची.

पोळ्या असतातच. कुकर झाला की जेवून घ्यायचे. जरावेळ टिव्ही पाहायचा.

बातम्या पाहायच्या.

एखाद दुसरी सिरीयल अर्धवट पाहा..असे करायचे. नंतर एखादे अर्धवट वाचलेले पुस्तक खुणेपासून वाचायला सुरू करायचे. अकरा साडेअकरा झाले की डोळ्यावर पेंग येऊ लागते.

शांतपणे झोपून जायचे. दुस-या दिवशी परत तेच ... सगळं कसं निवांत चाललेलं असतं.

पण कधी कधी मात्र अचानक... काहीतरी गडबड होते. तसंच आज सकाळी झालं सकाळी गजर झाला तरी उठलो नाही. उगाचच पडून रहावंसं वाटलं. पण काटा पुढे सरकत टक टक करता करता कटकट करत होता. शेवटी कसं बसं उठलो.

धावपळ झालीच.

चहा बनवताना साखर टाकायला विसरलो. एक चमच्याच्या ऐवजी चहा दोन चमचे पडला.

दूध कमी पडलं.

कडू कडू चहा कसाबसा प्यायलो. भाजीला फोडणी जळून गेली. नंतर जास्त उकळून पाणी संपून करपून गेली. कणीक सैल झाली म्हणून पीठ जास्त टाकलं.

दोन दिवसांचा गोळा तयार झाला. पोळ्या अर्ध्या कच्च्याच. कसाबसा नाश्ता गिळला. धावत स्टापवर गेलो. बस चुकलीच. लेटमार्क. कामात लक्ष लागेना. दुपारी डबा उघडला... तसाच बंद करून ठेवला. घरी येताना भाजी, दूध आणायचं विसरलो. कालचं दूध थोंडं शिल्लक होतं. फ्रीजमधून घेताना हातातून भांड सटकलं. देवाला दिवा लावायचा विसरलो. कुकर लावून खिडकीत बसलो. बराच वेळ झालां शिट्यांचा आवाज नाही. वळून पाहिले तर गॅस चालूच केला नव्हता. सकाळच्या पोळ्या हातात घेववत नव्हत्या. वरण आफळलं होतं. कसाबसा वरणभात खाऊन घेतला. पाण्याच्या घोटाबरोबर ठसका दाबत राह्यलो. टीव्ही पाहावासा वाटला नाही की पुस्तक वाचावेसे वाटले नाही. उगाचच आढ्याकडे पहात पहात पाडून राह्यलो. वाटत राह्यलं

आज तू असतीस तर किती वेगळं असतं आयुष्य.. तुह्या श वाय जगणं शक्य आहे हे दाखवण्याचा मी रोज प्रयत्न करतो .. पण कधी कधी मात्र मन सैरभैर होऊन जातं. नाही जमणार मला तुझ्यावाचून जगणं असं मनाला बजावत उदास होत राहतो.

सगळंच उलटं पालटं होऊन जातं.

मग कधीतरी परत माझी मीच समजूत घालतो.

अस सैरभैर होऊन चालणार नाही.

तुला वचन दिलं आहे.

तुझ्याशिवाय जगून दाखवेन.

खरं करायचं आहे मला ते वचन.

मनाला समजावत राहतो.

कधी तरी मन परत हळूहळू शांत होतं.

परत नेहमीच्या अलिप्त शांत वातावरणाशी समरस होतो.

कधीतरी केव्हातरी झोप येते परत सकाळच्या गजराने जागे होण्यासाठी.

परत पूर्वीसारखंच रूटीन चालू होतं.

पुन्हा कधीतरी परत सैरभैर होईपर्यंत....!!

<u>अनुक्रमणिका</u>

11

मुखपुष्ट